

पर्यावरण शास्त्र पाठ्यक्रम
उच्च शिक्षणातील सर्व ज्ञानशाखांच्या पदवी पाठ्यक्रमासाठी

भाग १: पर्यावरण शास्त्राचे बहुआयामी स्वरूप (२ तासिका)
व्याख्या, व्याप्ती आणि महत्व, जनजागृतीची गरज, पर्यावरण क्षेत्रात काम करणाऱ्या संस्था, पर्यावरण कार्यातील व्यक्तिमत्व

भाग २: नैसर्गिक साधनसंपत्ती (२ तासिका)
पुनर्नीविकरणीय संसाधने व अपुनर्नीविकरणीय नैसर्गिक संसाधने व संबंधित समस्या, नैसर्गिक संसाधने व आपण नैसर्गिक संसाधनांचा योग्य वापर व समान वाटप

भाग ३: परिसंस्था (८ तासिका)
परिसंस्थेची संकल्पना, परिसंस्थांचे आकलन, परिसंस्थेची अद्योगती, संसाधनांचा वापर
परिसंस्थेची रचना व कार्य, उत्पादक ग्राहक व विघटक सजीव
परिसंस्थेतील उर्जा परिचलन, जलचक्र, प्राणवायू चक्र, कार्बन चक्र, नत्रवायू चक्र, उर्जा चक्र
पर्यावरणीय स्थित्यंतर, अन्नसाखळी, अन्नजाळे, पर्यावरणीय शंकू, परिसंस्थांचे प्रकार

भाग ४: जैवविविधता (१० तासिका)
प्रस्तावना: व्याख्या: अनुकीय, प्रजातीय आणि परिसंस्थातील विविधता
भारताचे जैव भौगोलिक वर्गीकरण
जैवविविधतेचे महत्व, वापर, उत्पादकता, सामाजिक, नैतिक, कलात्मकता व पर्याय विषयक मूल्य
जैवविविधता: जागतिक, राष्ट्रीय तसेच स्थानिक परिणाम
भारत - विविधांगी जीवविविधता असलेला देश
जैवविविधता: समस्या
जैवविविधता: जैवविविधतेस धोके, वसतीस्थानांचा नाश, वन्यजीवांची तस्करी, माणूस वन्यप्राण्यातील संघर्ष
अस्तंगत होणाऱ्या तसेच प्रदेशनिष्ठ प्रजाती
जैवविविधतेचे संवर्धन

भाग ५: पर्यावरण प्रदूषण (६ तासिका)
व्याख्या, वायू प्रदूषण, जल प्रदूषण, भू प्रदूषण, सागरी प्रदूषण, ध्वनी प्रदूषण, औष्णिक प्रदूषण, आण्विक प्रदूषणाचे कारण, परिणाम व नियंत्रण
घन कचरा व्यवस्थापन: शहरी व औद्योगिक कचरा: कारणे, परिणाम, व नियंत्रण
प्रदूषण रोखण्यासाठी प्रत्येक व्यक्तीचे सहकार्य
आपत्कालीन व्यवस्थापन: पूर, भूकंप, चक्रीवादळ व भूस्खलन

भाग ६: पर्यावरण व समाज (१२ तासिका)
असंतुलित व संतुलित टिकाऊ विकास प्रक्रिया, शहरी उर्जाविषयक समस्या, जलसंधारण, पावसाच्या पाण्याची साठवण, पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन, विस्थापितांच्या समस्या, पुनर्वसनासंबंधी समस्या,
पर्यावरण विषयक मूल्य: समस्या व समाधान, संसाधनांचा वापर व समान वाटपाची गरज, संसाधन वापराची पूर्व व पश्चिमी देशातील समानता-विषमता, ग्रामिण व शहरी भागातील समानतेचे मुद्दे, लैंगिक समानतेची गरज
पृथ्वीवरील पाण्याच्या उज्वळ भवितव्याकरीता आपली जबाबदारी, निसर्गाचे हक्क, पर्यावरण शिक्षण व नैतिक विचार,
पर्यावरण विषयक नैतिक मूल्ये व पर्यावरणाचे संवर्धन
पर्यावरण विषयक नैतिक मूल्ये व पर्यावरणाचे संवर्धन, आम्ही तपमान, आम्ही पाऊस, ओझोन धराचा नाश, अणुदुर्घटना विस्फोट,

पडीक जमिनीचा विकास

चंगळवाद व टाकाऊ पदार्थ

पर्यावरण रक्षण कायदे, वायू (प्रदूषणास आळा व नियंत्रण) प्रदूषण कायदा, जल (प्रदूषणास आळा व नियंत्रण) प्रदूषण कायदा, वन्यजीव संरक्षण कायदा, वन संरक्षण कायदा,

पर्यावरण संबंधी कायदांची अंमलबजावणी, पर्यावरण प्रभाव मूल्यांकन

लोकजागृती, नागरीक कृती व कृतीगटांचा वापर, पर्यावरण दिनदर्शिकेचा वापर करून जनजागृती

भाग ७ : लोकसंख्या व पर्यावरण (१० तासिका)

लोकसंख्या वाढ, विभिन्न देशातील तफावत, कुटूंब कल्याण कार्यक्रम, कुटूंब नियोजनाच्या विभिन्न पध्दती, शहरीकरण

मानवी आरोग्य व पर्यावरण, वातावरण व आरोग्य, संसर्गजन्य रोग, पाण्याच्या संक्रमणाद्वारे रोगांचा अन्नपदार्थांमधील रासायनिक घटकांमुळे असणारे धोके, पर्यावरण व कर्करोग

मानवाधिकार, समता, पोषण व आरोग्य हक्क, बौद्धिक संपदा अधिकार व सामूहिक जीवविविधता नोंदी

मूल्याधारीत शिक्षण, पर्यावरण मूल्य, मूल्याधारीत निसर्ग, मूल्याधारीत संस्कृती, सामाजिक न्याय, मानवी संसाधनांचा समान वापर, सामायिक संपत्ती संसाधन, पर्यावरणाचा न्याय

एच. आय. व्ही., एड्स, महिला आणि बालकल्याण, माहिती तंत्रज्ञानाचा पर्यावरण व मानवी आरोग्य क्षेत्रात

पाठ्यक्रमाविषयी सूचना :

पर्यावरण शास्त्रातील मूलभूत अभ्यासक्रमात नियमित वर्गपाठ तसेच कार्यानुभव यांचा अंतर्भाव करण्यात आहे. हा अभ्यासक्रम आठ भागात विभागण्यात आला असून हा अभ्यासक्रम शिकविण्यासाठी ५० तासिकांच्या फल तरतूद करण्यात आली आहे.

पहिले सात विभाग ४५ तासिकांत विभागण्यात आले असून त्याद्वारे पर्यावरण शास्त्रातील मूलभूत संकल्पना तसेच व्यापक दृष्टिकोण विकसित करण्यावर भर देण्यात आला आहे.

आठव्या भागात पर्यावरण शास्त्रातील कार्यानुभवांचा अंतर्भाव करण्यात आला आहे. हा अभ्यासक्रम तासिकांच्या फल तरतूद करण्याची तरतूद करण्यात आली आहे. या कार्यानुभवांद्वारे विद्यार्थ्यांस त्यांच्या विभागातील पर्यावरणाविषयी मूलभूत देण्याचा प्रयत्न व्हावा अशी अपेक्षा आहे. पर्यावरणशास्त्र शिक्षण क्रमात कार्यानुभवांद्वारे दिलेले शिक्षण अधिक ठरते.

महाविद्यालयांत किंवा विद्यापीठात पर्यावरणशास्त्र शिकविण्यासाठी वाहेरील तज्ज्ञांची मदतही घेतली जाऊ शकते. पर्यावरणशास्त्राचा हा अभ्यासक्रम विद्यापीठ स्तरावरील सर्व अभ्यासक्रमांत अंतर्भूत केला जाईल.

वार्षिक सत्र - वार्षिक सत्रांतर्गत पाठ्यक्रम ५० तासिकांत विभागून वर्षाच्या शेवटी वार्षिक परीक्षा घेण्यात यावी अर्धशालेय किंवा सेमिस्टर सत्र - पर्यावरण शास्त्राचा ५० तासिकांचा अभ्यासक्रम दुसऱ्या सत्रात अंतर्भूत करण्यात वार्षिक परीक्षा दुसऱ्या सत्राच्या शेवटी घेण्यात यावी.

क्रेडीट पद्धत (मूल्यांकन पद्धत) - पर्यावरण शास्त्र अभ्यासक्रम चार क्रेडीटमध्ये विभागण्यात यावा.

प्रश्नपत्रिका १०० गुणांची ठेवून त्यात खालीलप्रमाणे विभाग असावेत.

तय्यु प्रश्न - २५ गुण

निबंधपद्धतीचे पर्यायांसह दीर्घ प्रश्न - ५० गुण

क्षेत्र अभ्यास अहवाल - २५ गुण

REDMI NOTE 5 PRO
MI DUAL CAMERA